

Nr 887

Av herr Helén, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 171, med förslag till lag med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Behovet av särskild lagstiftning mot de s. k. piratsändare som är verk samma utanför de nordiska ländernas kuster är starkt omstritt. Det är även föremål för delade meningar om Sverige genom deltagande i det internationella telesamarbetet och därtill knutna konventioner åtagit sig att motverka dylika piratsändare genom en sådan lagstiftning som regeringen i proposition 171 föreslagit riksdagen att godkänna. Det torde väl förhålla sig så, att den svenska regeringen i denna fråga i viss mån varit initiativtagande och pådrivande och att intresset för en dylik lagstiftning i vissa av de konventionsslutande länderna är ringa.

Den rekommendation som Nordiska rådet — dock ingalunda enhälligt — på regeringarnas inbjudan antagit ger givetvis anledning till frågans ingående prövning i de olika riksdagarna men kan självfallet icke vare sig i fråga om tidpunkten eller innehållet i en eventuell lagstiftning binda något nordiskt land. De överläggningar som mellan de nordiska regeringarna förts i dessa frågor är givetvis förpliktande för respektive regeringar men lämnar å andra sidan riksdagarna fri prövningsrätt.

Det torde sålunda ej kunna bestridas att den svenska riksdagen har att pröva frågan om lagstiftningsbehovet ej i första hand från formella utan från sakliga utgångspunkter. Därvid träder även i förgrunden de risker som av psykologiska beredskapsskäl kan vara förknippade med att sändare utan nationalitetsbeteckning eller med huvudman i främmande nation varaktigt etablerar sig omedelbart intill vårt lands territorialgräns. En dylik sändare torde lyssnarpsykologiskt ha en långt starkare genomslagskraft än sändare på stort geografiskt avstånd. Givet är att i detta sammanhang man ej kan bortse från det rådande spänningsläget i världen. En s. k. piratsändare med reell huvudman i det ena maktblocket — trots att den framstår som helt opolitisk till sin verksamhet — kan av prestigeskäl eller mera reella orsaker fresta det motsatta maktblocket till parallella åtgärder. All erfarenhet på radioområdet visar nämligen att en sändare som i ett krisläge skall tilldra sig lyssnares intresse och förtroende sedan länge måste ha fångat deras intresse och bundit deras lyssnarvanor.

När man till denna ej oväsentliga ehuru svårdiskuterade risk lägger de snarare moraliska än formella förpliktelser, som vårt land genom ett energiskt deltagande från svensk sida i det internationella tele- och radiosamarbetet kommit att åta sig, torde det i längden knappast vara möjligt att

helt föra åt sidan tanken på lagstiftning mot illegala sändare. Det är emellertid angeläget att en dylik lagstiftning — om den över huvud taget skall komma till stånd — ej får en sådan utformning att den kommer i konflikt med rättsmedvetande och rättstraditioner i de nordiska länderna.

Under andra världskriget utgjorde möjligheterna att i ockuperade länder lyssna till sändare, som av den rådande regimen framställdes som illegala, en av de viktigaste ingredienserna i det psykologiska försvaret mot ockupationsmakten. Sedan den tiden ingår i folkmedvetandet även i de länder som stod utanför kriget uppfattningen att den oinskränkta rätten att lyssna till radiosändningar, oavsett varifrån dessa kommer, utgör ett kännetecken på demokratin, medan förbud mot sådant lyssnande uppfattas som kännetecken på en diktatur.

I den offentliga debatt som utbrutit kring regeringens förslag till lag mot s. k. piratradiosändningar har hävdats, att även om detta lagförslag på intet sätt kriminaliserar det fria lyssnandet utan enbart sändningen och det arbete som föregår sändningen, skulle en dylik lagstiftning mot vissa radiosändningar senare lätteligen kunna kompletteras med ett förbud att mottaga dem och lyssna till dem. Det har till och med sagts att om en främmande makt någonsin skulle ockupera svenskt territorium skulle den kunna komma att kriminalisera även svenska sändningar med hjälp av redan under fredstid stiftad svensk lag.

Ehuru dylika resonemang kan synas vara av enbart teoretisk karaktär, går det inte att bortse ifrån att den nu föreslagna lagen i väsentliga stycken är svårförenlig med det rättsmedvetande som råder i stora kretsar i vårt land. Det störande torde framför allt ligga i att handlingar som eljest uppfattas som helt legala — transporter, artistframträdanden, annonsering etc. — här förklaras illegala enbart genom att de förknippas med en verksamhet som — ehuru tillkommen mot statsmakternas intentioner — fram till nu ej kunnat betraktas som brottslig.

Det blir mot denna bakgrund angeläget att söka bringa det kommande rättsläget i så god överensstämmelse som möjligt med nu rådande rättsmedvetande inom så stora grupper som möjligt av svenska folket. Två åtgärder synes därvid nödvändigt böra vidtagas. Dels bör lagförslaget begränsas till att avse huvudman för de sändningar som förklaras brottsliga samt den som driver rörelse med ändamål att främja sådana sändningar, dels bör i syfte att ange en yttersta gräns för statens rätt att inskrida mot illegala sändningar och deras mottagande riksdagen samtidigt med sitt ställningstagande till lagen uttala att rätten att mottaga radio- och TV-sändning alltid skall vara oförkränkt i vårt land, oavsett varifrån sändningen kommer. Detta uttalande synes böra ta formen av en skrivelse till Kungl. Maj:t att i kommande förslag till ny grundlag inarbetas en bestämmelse av denna innebörd, lämpligen i samband med rätten till fri kommunikation för varje medborgare.

De överväganden som kan komma att fordras för att tillmötesgå här uttalade önskemål om omarbetning av lagen kan givetvis komma att kräva

längre tid för vederbörande utskott än den som står till förfogande fram till vårsessionens avslutande. Någon allvarlig olägenhet kan knappast ligga häri. Snarare torde den sena tidpunkt, vid vilken propositionen avlämnats liksom de skäl som av lagrådet liksom vissa motionärer åberopats för dröjsmål med frågans behandling, i och för sig väl motivera ett uppskov.

Mitt förslag innebär sammanfattningsvis att ur lagförslaget utrensas de partier i § 2 och § 3 som avser att brottsligförklara transporter till sändaren, deltagandet i utsändningen, lämnande och förmedlande av uppdrag för sändningen samt att riksdagen vid godtagande av en sålunda reviderad lag knyter en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran att i kommande förslag till ny regeringsform inskrives — med den enda inskränkning som plikten att inneha licens innebär — rätten för var och en i Sverige boende att oförkränkt lyssna till radiosändning och följa TV-sändning.

Med hänvisning till ovanstående hemställer jag,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin uppfattning ger till känna att rätten inskrives för varje svensk medborgare att oförkränkt lyssna till radioutsändning och följa TV-sändning och att förslag härom framlägges för riksdagen oberoende av den pågående allmänna översynen av grundlagarna;

att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts förslag till lag mot förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m. för sin del inskränker lagen till att avse den som äger, driver eller bidrager till upprättande eller vidmakthållande av i proposition 171 åsyftade radioanläggningar samt den som här i riket driver rörelse med ändamål att främja sändning från sådan radioanläggning; samt

att vederbörande lagutskott utarbetar i överensstämmelse härmed reviderad lagtext.

Stockholm den 15 maj 1962

Gunnar Helén